

En nations långa kamp för självständighet

Nelson Valdés

Före 1898 var Kuba en nation utan stat. Det var en koloni i det spanska imperiet men hade utvecklat en egen identitet, en framväxande nationalitet med sin egen kultur och historia, där kampen för nationellt självbestämmande sammanfallit med kampen mot slaveriet. Den tidens kubaner var de första, med nationell identitet och symboler som vuxit fram i opposition mot den spanska kolonialregimen.

Under sin militära ockupation 1898-1902 tillsatte USA en nykolonial regim, befast genom det Platt-tillägg om sin fortsatta rätt att ingripa militärt som USA påförde Kubas grundlag. USA kunde därmed anlägga flera militärbaser och ta sig andra friheter.

Kuba hade då ett väl definierat eget territorium och det fanns en kubansk stat och regering. Men den hade inte makt att fatta egna beslut på grund av Platt-tillägget och USAs ekonomiska, politiska och kulturella kontroll. Det var en annan kolonial status än den spanska. Nu fanns ett sken av självbestämmande, ungefär som dagens samväldesstatus för Puerto Rico. Den som mest liknade ett statsöverhuvud var USAs ambassadör.

Begränsad självständighet

Mellan 1934 och 1959 var Kuba en nationalstat med begränsad självständighet. Då hade Platt-tillägget upphävts i ett avtal med USA inom ramen för Franklin D Roosevelts s.k. Goda grannens politik gentemot Latinamerika. Därmed upphörde USAs formella kontroll över Kuba. Men de fortsatte att utöva direkt kontroll över Kubas militär och dess politiska klass och indirekt kontroll genom USA-bolagen, skolorna, medierna, kommersialismen, tekniken och kulturindustrin. Det gjorde Kuba till en bara delvis oberoende, nykolonial modern republik.

USAs regering kontrollerade ekonomin genom sitt sockerkvotssystemet, handelsavtal, investeringar och sina politiska och ekonomiska "rådgivare". Detta backades upp av en nykolonial politisk och militär apparat som i

princip garanterade USAs makt på samma sätt som USAs kanonbåtsdiplomati och marinkår gjort tidigare.

Först 1959 – En självständig stat

Det är först sedan 1959 som Kuba varit en självständig stat med egen regering utan utländsk förmyndare. Det kostade oerhört mycket att uppnå och behålla denna nationella självständighet eftersom USA satte igång en samordnad, mångsidig fientlig inblandning innefattande ekonomisk blockad, massiv propaganda, finansiering av både inhemsk ("dissidenter") och utländsk opposition, som förflyttat sig till Miami. Kuba är en suverän stat men sedan starten 1959 utsatt för angrepp i långvarigt abnormt förhållande till sin största granne. Detta var det pris USA tvingade ett litet land att betala för viljan att vara oberoende.

Kuba identifierade nationell suveränitet med självbestämmande inom politik, ekonomi, socialpolitik, kultur och utrikespolitik. Det innebar en brytning med den nykoloniala ordningen och en social, ekonomisk, politisk och kulturell revolution och utrikespolitiskt oberoende.

USA satte likhetstecken mellan Kubas självbestämmande och antiamerikanism. Men den revolutionära rörelsen var aldrig "anti" USA, bara mot USAs nykoloniala kontroll. Men USA uppfattade Kubas självbestämmande som ett hot mot sina intressen.

Där kubanerna har makten.

Kubanerna har sett sitt nationsbygge som en social, politisk, ekonomisk och kulturell process där besluten fattas av en aktiv befolkning i organiserade grupper och institutioner. Det är en avkoloniseringsprocess, att från utländska makter ta kontrollen över avgörande system. USA likställde avkolonisering och nationalisering av kubanska institutioner med kommunism.

Inom ekonomin innebär nationalism att bygga en ekonomi där de viktigaste tillgångarna kontrolleras av kubanerna och deras stat. Det betyder nationalisering

av produktionsmedel, vilket påverkade utländska investeringar. Och sågs av USA som ett angrepp på kapitalismen även om produktionsmedel överfördes till inhemska kapitalister.

Inom politikens område underströk de kubanska revolutionärerna rätten till självbestämmande, rätten till frihet från utländsk inblandning i inre angelägenheter. Kuba för kubanerna. Kuba underströk också att självständighet innebär jämlikhet mellan nationer. Men USA hävdade rätt att tala om för kubanerna hur de skulle organisera sitt land.

”Kubanskt är vackert”

Kulturellt oberoende blev en del av vardagslivet som när revolutionärerna hävdade att kubanska produkter var lika bra som USAs. Coppeliaglassen lika god som USAs mest berömda. 1959 annonserade kubanska kapitalister ”köp kubanska produkter”. Sådant kom naturligtvis i konflikt med USA, som ansåg att Karibien var deras egen ”bakgård”. Monroedoktrinen som USA ensidigt utfärdade 1823 hävdade USAs rätt att tala om för Latinamerika och Karibien vad som var bäst för dem.

Det kubanerna kallade självbestämmande kallade USA ”kommunistisk samhällsomstörtning” och sovjetiskt intrång i sitt intresseområde. USA utgick från att Latinamerikas intressen var desamma som USAs.

USA fann allierade inom Kuba som identifierade sig med USAs intressen, men de kom huvudsakligen

från överklassen som hade tjänat på förhållandet med USA. USA och dess allierade i Latinamerika talade om Panamerikanism, men söder om Rio Bravo har sedan 1820 en annan uppfattning varit förhärskande, en Latinamerikanism, en förening av likar utan USA.

USA såg sitt herravälde hotat

USA såg varje försök till nationellt oberoende som antikapitalistiskt (menande kommunistiskt) och ett hot mot sitt herravälde i världsdelen så den regering som försökte sig på något sådant stämplades som ”diktatur” och prosovjetiskt. USA skulle försöka dölja sina försök att återta kontrollen över Kuba under antikommunistiskt och demokratiförsvarende förkläde och alliera sig med de klasser och sektorer inom kubanska överklassen som motsatte sig en samhällsekonomisk och politisk revolution. De kubanska revolutionärerna reagerade med att identifiera den tidigare nykoloniala situationen med USAs kontroll och kapitalism, och valde därför en antikapitalistisk hållning, som skulle identifieras som socialism.

Nationellt oberoende = socialism

Så kom nationella oberoende och socialism att betyda en och samma sak. Kubas revolutionärer knyter sitt öde till de lägre klasserna, arbetarna och de fattiga som skulle gynnas mest av denna drastiska förändring av maktförhållandena.

Idag bygger Kuba och en betydelsefull del av Latinamerika flera allianser, institutioner och program som i framtiden skulle kunna bli Söderns stora nation, medan USA verkar oförmögna att förstå vad som sker på annat håll i världsdelen. Så de misstog de begått mot Kuba fortsätter de nu att upprepa i andra länder.

Sedan 14 december har USA återigen formella diplomatiska förbindelser med Kuba. Men ännu består det mesta av de ekonomiska och handelsbegränsningar som USA införde mot Kuba 1960 och måste upphöra. Förhoppningsvis inom den närmaste framtiden. Sen får vi se om USAs inblandning i Kubas inre angelägenheter också vill upphöra. Om det skulle ske skulle verkligen ett nytt skede inledas i denna världsdels historia.

Nelson P. Valdes är professor emeritus vid University of New Mexico. Översättning Eva Björklund